

MATTA

s.frv. . . . o.s.frv. . . . o.s.frv. . . . o.s.frv. . . . o.s.frv. . . .

MATTA

o. s. frv. . . . o. s. frv. . . .

KJARVALSSTAÐIR
Listasafn Reykjavíkur

SEPTEMBER — OKTÓBER 1996

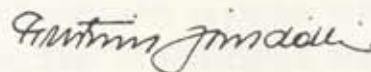
Efnisyfirlit

Inngangur.....	bls. 5
Octavio Paz.....	bls. 7
Julien Gracq: Minn kærri Matta	bls. 10
Samtal Matta og Felix Guattaris, apríl 1987	bls. 11
Matta: Innra raunsæi	bls. 18
Matta: Og lesa hið ósýnilega	bls. 19
Matta: Myndkjörband — hljómandi mynd.....	bls. 19
Matta: Dagurinn er banatílraði.....	bls. 20
Matta: Glundroðageimur	bls. 21
Matta: Vitnisberar mannkynsins	bls. 22
Matta: Mynd af hverjum einstaklingi sem er liður í einstökum erfðafræðilegum spíral	bls. 22
Matta: Menn halda að ég sé fæddur.....	bls. 23

Súrrealisminn er ein merkasta listhreyfing sem fram hefur komið á þessari öld. Það var rithöfundurinn og fræðimaðurinn André Breton sem lagði grunninn að hugmyndafræði súrrealismans í stefnuýfirlýsingu sem hann gaf út árið 1924. Hinn listræni ásetningur var að frelsa listina frá hefðinni og komast undan þekktum reglum og fyrirmælum með því meðal annars að sækja andagiftina í undirmeðvitund gerandans. Fjöldi merkra listamanna — rithöfundar, myndlistarmenn og kvikmyndagerðarmenn — átti samleið undir merkjum súrrealismans. Þar á meðal er Roberto Matta (f. 1911) sem tekinn var inn í súrrealistahópinn árið 1937. Þótt hann hafi verið hluti af hreyfingunni hafa myndir hans ávallt haft sérstöðu bæði hvað varðar myndmál og viðfangsefni.

Á þessari sýningu, sem ber yfirskriftina . . . o.s. frv. . . . o.s. frv. . . . , eru málverk og höggmyndir frá síðustu tíu árum. Það er okkur mikill heiður að fá að sýna verk þessa merka listamanns og gefa listunnendum um leið örlitla innsýn í hugmyndaheim súrrealismans.

Formaður menningarmálanefndar Reykjavíkur

Allt frá lokum átjándu aldar hafa rithöfundar og listamenn frá Rómönsku Ameríku verið í stöðugu og sérlega góðum tengslum við franska menningu. Þetta samband hefur hinsvegar verið nokkuð einhliða.

Suður-Ameríkumenn hafa tekið við ýmsum frönskum áhrifastraumum og veitt þeim í nýja farvegi en í Frakklandi hafa menn sjaldnast tekið eftir þessari úrvinnslu fyrr en nú á síðustu árum. Ruben Dario, eitt helsta skáld okkar, kynnti franska sýmbólismann á spænsku. Hann bjó lengi í París, en það var varla að nokkur tæki eftir honum; einna helst Henri J.M. Levet sem tileinkaði honum eitt af *Póstkortum* sínum. Samt voru menn frá Rómönsku Ameríku oftlega frumkvöðlar í bókmennta- og listalífi Parísarborgar. Skýrustu dæmin eru tveir Chilemenn, skáld og málari: Vicente Huidobro og Roberto Sebastien Matta. Huidobro hafa menn gleymt enda þótt hluti verka hans sé skrifaður á frönsku og ekki sé deilt um virka þátttöku hans við framgang nútíma ljóðlistar í Frakklandi, fyrst í tengslum við fjandvininn Reverdy og tímarit hans, *Norður-Suður*, og síðar á eigin vegum. Þessi gleymska er óréttlát; Huidobro var bráðgáfaður, hvass penni og afbragðsgott skáld (bestu ljóð sín orti hann raunar á spænsku).

Um Matta gegnir allt öðru máli. Áhrifa hans hefur gætt lengi og þau hafa verið djúptæk; persóna hans og verk eru mikilvægar stærðir í myndlist nútímans.

Matta lærði fyrst arkitektúr, kom síðan til Parísar árið 1934 og starfaði á vinnustofu Le Corbusiers. Hann kynntist fljótt Breton, Duchamp, Dali, Magritte, Penrose, Tanguy, Miro og öðrum sýrrealistum. Frá 1938 var hann fullgildur félagi í hreyfingunni og var það ár þátttakandi í Alþjóðlegu sýrrealistasýningunni. Huidobro kom til Parísar meðan fyrri heimsstyrjöldin geisaði, árið 1916, en Matta fór frá París skömmu áður en hin síðari braust út, árið 1938. Að þrábeiðni Duchamps settist hann að í New York eins og

Breton, Ernst, Tanguy og Masson. Hann kynntist þar ungum amerískum málurum og varð brátt leiðtogi þeirra og áhrifavaldur. Árið 1940 ferðaðist hann til Mexíkó með Robert Motherwell. Hann endurnýjaði þar gömul kynni sín af heitri sól, eldfjöllum og jarðskjálftum. Huidobro hafði skrifað ljóðabókina *Himinskjálfta*, og Matta leit svo á að málalalisti væri líka skjálfti, *arkitektúr tímans*, bygging samsett úr línunum, formum og litum á hreyfingu. Myndrýmið fer að titra. Á árunum 1939 til 1945 malar Matta röð af stórkostlegum myndum þar sem hann miðlar villtri skapandi orku, djúpri og glæsilegri. Var hann búinn að finna sjálfan sig? Það væri réttara að segja sem svo að hann hafi gengið út frá eigin sjálfi á vit veraldar sem hann var nýbúinn að uppgötva og hélt áfram að rannsaka og skapa æ síðan.

Fyrsta stóra sýning Matta var í New York árið 1942; *Jörðin er manneskja*. Breton dásamaði hana sem einhverja sterkustu sýrrealísku sýn á manninn og heiminn sem fram hefði komið. Hugtakið „innra módel“ hafði hér tekið miklum breytingum. Í þessum verkum er fremur hægt að tala um innri sprengingu, nema að því leyti að innri heimurinn sem Matta afhjúpar er jafnframt hinn ytri heimur. Heimsmyndunarfræði og ástríðufuni runnu saman í eina heild, sömuleiðis nútíma eðlisfræði og erótík. Úr varð veröld skyldari Giordano Bruno en Sigmund Freud, vitanlega tuttugustu aldar-Bruno kunnugum Einstein og Poincaré. Það er ekkert skrytið að Duchamp hafi dregist að hinum unga Matta, sem hann kallaði „djúpskyggna málara sinnar kynslóðar“. Í þessum málverkum Matta kom fram þáttur sem gekk æ síðar eins og rauður þráður gegnum verk hans: sagan. Ekki að ófyrirsynju. Matta hefur ætíð hafnað aðskilnaði einkaveraldar og samfélagsins, og hann hefur viljað rækta tengsl beggja við eðliseigindir og eðlisfræðilögmál. Fyrir honum er bylting og ást, félagslegar umbyltingar og sprengingar í stjörnukerfunum hlutar af sama raunveruleika og *ríma saman* í orðsins fyllstu merkingu. Á þessum árum málaði hann ofsafengnar myndir, stórar í sniðum, þar sem kraftmikið myndrými sem aldrei hafði áður sést tók á sig paradísarlega liti, nýfædda liti. Það gat ekki hjá því farið að ungir og ákafir norðuramerískir málara hrifust af þessum myndum, menn eins og Gorky, Pollock, Rothko, de Kooning, Motherwell, Baziotes og fleiri.

Á þessum árum varð New York að miðstöð. Það voru ekki bara tvö menningarsvæði sem hittust heldu ólíkar fagurfræðilegar hefðir; evrópsk nútímahefð og norðuramerísk skynjun. Enn var tæplega hægt að tala um myndlistarhefð í Bandaríkjunum nema sem dreifbýlislegt endurskin evrópskrar listar. En á þessari nýju samkomu gegndi súrrealistahópurinn í New York lykilhlutverki (Ernst, Matta, Masson, Tanguy), þótt þeir væru auðvitað ekki þeir einu sem áhrif höfðu. Í þessu sambandi er nauðsynlegt að gera sér grein fyrir atriði sem ekki hefur alltaf verið mönnum nægilega ljóst. Um er að ræða samruna tveggja fyrirbæra. Annarsvegar tekur súrrealísk myndlist á þessum tíma róttækum breytingum sem Duchamp stóð upphaflega fyrir og Matta hélt svo áfram; samblend erótíkur, kímni og nútíma eðlisfræði. Matta kemur með myndsyn sem ekki er fígúratíf. Myndir hans eru ekki greinargerð um raunveruleika sem einhver hefur séð í vöku eða draumi, heldur sköpunarverk sem byggja á andahyggju og sálrænu ástandi. Hið óséða verður, eða öllu heldur: það líkamnast. Þetta var djörf stefnubreyting í súrrealískri málalari og opnaði áður óþekktar brautir fyrir unga bandaríska myndlistarmenn. Hinsvegar kom norðuramerísk málalari fram sem endurómur og svar við evrópskri málalari.

Lykilmaðurinn á þessum árum, málari á gatnamótunum þar sem allar leiðir mættust, er Matta. Það er honum að þakka að súrrealísk málalari hætti sér inn á ókannað svæði, og á sama tíma hefur hann frjósöm áhrif á list ungra Norður-Ameríkumanna. Það er ekki bara heimskan að horfa fram hjá Matta eða gera lítið úr áhrifum hans; það er hneyksli. Sem betur fer eru í Norður-Ameríku margir listamenn og gagnrýnendur sem ekki eru haldnir siðferðilegri eða fagurfræðilegri nærsýni og sjá þetta skýrt. Til þess að gera sér grein fyrir lykilstöðu Matta á síðasta áratug er ágætt að hugsa sér landfræðilegan, sögulegan og andlegan þríhyrning: Suður-Ameríka (Chile), Evrópa (París), Norður-Ameríka (New York og Mexíkó). Þrjú tímar, þrjár hliðar eða andlit okkar siðmenningar. Einn maður er persónugervingur þessa þríhyrnings: Matta, og árið er 1942. Maður og ártal sem eru grunnpunktar listarinnar á síðari hluta tuttugustu aldar. Fjörutíu árum síðar höfum við leyfi til þess að spyrja:

Var þetta dagsbrún nútímalistar eða sólarlag hennar? Það skiptir kannski ekki höfuðmáli; er dagrenningin hvort eð er ekki endalok miðmorguns og rökkrið upphaf kvöldsins?

Pversögnin getur orðið að lífsmáta. Hún getur verið auðgandi þegar hún afneitar bæði öðrum og manni sjálfum og skapar þannig nýja möguleika til breytinga. En afneitun breytist ekki í fullyrðingu eins og haldið er fram í fjarstæðukenndri þrætubókarlist (Kant kallaði hana talsýnarökhyggju). Afneitun er meinlætakennd, háþróuð tegund hreinlætis; hún breytir okkur ekki en hún leiðir okkur fram á brún og kastar okkur út í tómið. Hún er stökkpallur . . . á leiðinni hvert? Við vitum það ekki þar til við svifum allt í einu í lausu lofti og lærum í skyndingu þá list sem enginn kennir: að falla til jarðar og koma niður á fæturna. Það er æðsta tegund listar. Nietzsche kallaði Seneka „nautabana dyggðanna“. Matta er „dansari ímyndunarafllsins“; hann kann að stökkva og sömuleiðis að koma niður standandi. Þegar New Yorkskeiðinu lauk með afneitunum sem kalla mætti stökk út í hið ókunna tók við tímabil þar sem Matta fór aftur að mála fígúru: gróteskar verur og skelfilegar sem minna bæði á persónur í vísindaskáldskap og myndir frá Mexíkó frá því fyrir daga Kólumbusar. Matta er eins og eiði eða nes, ekki milli heimsálfa heldur milli alda. Það fór eins og hann hafði sjálfur sagt fyrir um: um leið og hann fjarlægðist abstrakt-expressjónismann fann hann ný lönd í heimi ímyndunarafllsins.

Þennan heim hélt hann ótrauður áfram að rannsaka næstu fjörutíu árin, allt fram á þennan dag, heim frásagnarmyndlistar, málverks sem segir sögu. Þessi málalari er goðsögn, saga, skrýtla, gáta. Samt er hann ekki að segja frá atburðum dagsins í dag í málverkum sínum heldur þeim atburðum sem liggja undir og yfir fréttunum, leik þeirrar orku og afls sem stöðugt eru að skapa okkur, taka okkur sundur og setja okkur saman að nýju. Tækin sem hann notar er augað sem býr til, höndin sem horfir, hláturinn sem opnar nýjar leiðir, hugaraflið sem býr til flaum af myndum.

Eftir síðari heimsstyrjöld flutti Matta aftur til Evrópu. Hann bjó í Róm og London, settist að í París, ferðaðist til Chile og

Perú, fór nokkrum sinnum til Havana, kom aftur til Mexíkó, var á ferð og flugi um allar heimsálfur. Í fjörutíu ár hefur hann málað án afláts, hugsað, elskað, barist, pirrað, talað, komið róti á, hneykslast, upplýst. Hann er sjónhverfinga- maður, verkfræðingur, sundurlaus, andríkur, málgláður, töframaður, trúður, sjáandi, skáld, mótþróagjarn, örlátur. Sólin er alltaf með honum í för. Það er ekkert skrítið að eitt af spakmælum hans segir: „Sólskinið fær sá sem kann að sameina“. En til er önnur sól; sú er falin, og í hennar skini getur hann verið einn og sagt nei. Þessar sólin skína á Matta til skiptis, sól aðaltorgsins og sól hins lokaða klefa. Súrrealisminn kom eins og hlýr uppreisnarvindur inn í þessa öld grimmdar og kulda. Matta hefur alltaf verið trúr þessari örlátu og hvatvísu uppreisnarhreyfingu.

Eitt sinn sagðist hann með sinni víðkunnu orðfimi vera listmálari „til þess að frelsið breytist ekki í stytta“. Þetta er sterk setning. Því miður hefur það komið fyrir hann að rugla saman stytum valdhafa og byltingarsinum í fangelsi eða útleð, harðstjórum og baráttumönnum fyrir frelsi. Þarna er hann á sama báti og margir nútímalistamenn og ýmsir ekki af lakari endanum: Picasso, Pound, Neruda, Éluard. Þetta er ekki sagt sem ávítur eða ákæra, ég varð bara að koma því til skila að ég er á öndverðum meiði.

Matta er einn af mestu listamönnum nútímans. Hann hefur verið það frá upphafi ferils síns og hann er það enn. Árið 1946 skrifaði Marcel Duchamp þessar línur um Matta, einhverja snjöllustu úttekt á honum sem gerð hefur verið: „Fyrsta framlag hans til súrrealískrar málaralistar, og það þýðingarmesta, var að uppgötva óþekkt svæði í myndrýminu sem ekki hafði áður verið gerð grein fyrir í myndlist“. Duchamp hitti enn einu sinni naglann á höfuðið. Myndrými Matta er á stöðugri hreyfingu, í sífelldri endurmótun. Stundum sprettur það fram, margslungið. Þetta rými býr yfir eiginleikum tímans; það líður og kvíslast í fingerðar einingar án þess að slitna nokkru sinni í sundur. Gagnrýnendur hafa bent á það mikla hreyfiafl sem fólgið er í myndrými Matta án þess hins vegar að taka eftir skyldleikanum við rými sem kemur fram í ljóðum ákveðinna nútímaskálda.

Mér verður sérstaklega hugsað til margra af merkustu ljóðum Apollinaires (*Úthverfi* og *Tónlistarmaðurinn í Saint-Merry*) þar sem mörg rými eru tengd saman í eina órofa lifandi tímaheild, tímatengt rými. Sýn Apollinaires hefur haft áhrif á mörg skáld sem skrifa á enska tungu og spænska. Við erum nokkrir sem höfum hætt okkur inn í þetta nýja rými sem fengið hefur eiginleika tímans, heldur leiðar sinnar, snýst, liðast sundur og hverfist aftur í sjálft sig. Þetta er örugglega ein ástæðan fyrir því að ég hef hrifist, tilfinningalega og andlega, af myndlistarævintýri Matta. Þessi hrifning varð til þess að ég setti saman ljóð um verk hans, *Hús augnaráðsins*, frekar en að skrifa um hann ófullkomna fræðigrein. Þar reyndi ég að rannsaka verk hans, leggjast í flakk um þau, gera mér grein fyrir jarðfræði þeirra, landafræði, andatrúarlegri stjörnufræði . . . , reyna í stuttu máli að skilja þetta segulmagnaða rými sem málverk hans koma til skila.

Mexíkó, 30. apríl 1985

Minn kæri Matta

Við höfum alltaf hist með óreglulegu bili en það er óralangt síðan fundum okkar bar fyrst saman og tengjast í minningunni sérkennilegum stundum og stöðum. Það var árið 1939 sem ég las fyrst nafn þitt. „Ég var í allan gærdag að lesa bókina þína,“ skrifaði André Breton mér í bréfi en ég hafði nýverið sent honum fyrstu bók mína, „og ég var að ræða um hana við kunningja minn . . . Þetta er ungur málari sem á fyrir sér glæsta framtíð; ég hyllist til að gefa þér nafn hans: Matta Echaurren.“ Svo var það fimm mánuðum síðar, í septemberlok, að ég kom við í París á leið til herþjónustu í herdeild minni sem var á ferð niður með víglfnunni í Sarre-héraði. Ég leit inn í búðina hjá Corti sem var nýorðinn útgefandi minn. Þá hrundi þarna niður úr stiga einhver ungæðisleg mannvera sem ég hélt við fyrstu sýn að væri unglingsstrákur og hafði verið að skoða bækur í efstu hillunum. Þetta varst þú. Á þessum tímum voru götur Parísarborgar ekki upplýstar og líktust helst völundarhúsi skotgrafa þar sem brá stundum fyrir bláleitum ljósum svipuðum þeim sem eru í göngum neðanjarðarlestanna milli stöðva. Öðru hvoru urðu á vegi manns staðir með byrgða glugga þar sem inni var hjart og hlýtt. Þannig voru í borginni ótal Alí baba-hellar og aldrei hefur verið jafn ljóst og þennan vetur að köllun þessarar borgar er að sankna að sér fjársjóðum og fela þá. Fyrir endanum á einni skotgröfinni gengum við inn á kaffihúsið Deux Magots þar sem svört klæði hengu fyrir gluggum eins og á líkpalli og þar hafði Breton aðsetur sitt og var á leið á Mont Valérien með herlæknishúfu á höfðinu og stóðu myndarlegir hárbúskur út undan henni. Öðru sinni vorum við samankomnir inni í íbúð sem ég á í vandræðum með að muna hvar var og þarna borðuðum við kvöldverð með Gordon Onslow Ford, Nicolas Calas og ungri konu sem sagði fátt en ég var nýbúinn að lesa safn draumafrásagna eftir hana; þetta var Marguerite Yourcenar.

Öll vorum við á leiðinni eitthvert í burtu; þú til Ameríku. Þannig byrjaði þetta örlagaríka ár; annars hugar hittum við fólk, vængjahurðir skelltust, mikill dragsúgur. Nokkrum vikum síðar kom sending frá New York á minn afvikna stað í Boulogne og í pakkanum voru ljóð Edgars Allans Poes frá þér til mín og þú hafðir teiknað mynd á á fremstu síðu. Þessi bók er það eina sem ekki týndist af farangri mínum í stríðinu; ég á hana ennþá.

Það gleður mig og mér finnst ég heldur yngjast að hitta þig aftur og vera í samfloti með þér hálfri öld eftir að við vorum þarna á sérkennilegum þvælingi saman um ljósloft Parísarborg. Núna eigum við samleið meðfram þessum *Mjóu vötnum* sem rifja upp fyrir mér löngu liðna tíma. Í Ameríku hafðir þú þegar öðlast frama sem myndlistarmaður og þegar þú komst þaðan aftur fannst mér ég sjá í þínum stóru verkum afar kraftmikla og tjáningarríka dásömun á frumöflunum. Eins og nafnið bendir til veittu *Mjóu vötnin* þér ekki nema takmarkað svigrúm til þessa. Samt er það vatnið, hið fljótandi frumafli, sem varð vettvangur endurfunda okkar; hvorki hið kyrrstæða vatn né ofsafengna heldur vatn sem verður fyrir áreiti, gárast og býr yfir sérstæðum anda sem myndir þínar miðla á lifandi hátt og vekja hjá mér minningu um hugljómaða setningu Novalis: „Vatnið er blautur logi.“

Vötnin mjóu. Éditions du Solstice, París 1989.

Samtal

Matta og Felix Guattaris

apríl 1987

Matta:

*Sú bugmynd sem við ætlum að fást hér við er að reyna að skilgreina merkingu orðsins list upp á nýtt. Fyrir mér gæti bún verið ofursterk tilfinning fyrir blutunum. Þegar maður horfir til dæmis á stein, þá er það ekki orðið **s-t-e-i-n-n** sem blasir við heldur einhvers konar gos í jörðinni, frá þeim tíma þegar bún var eitt eldbaf. Ef maður befur ekki ítrustu meðvitund um bluti getur maður ekki talað um list. Það væri þá þessi skýra og klára meðvitund sem ákvarðaði vægi heimsins.*

Nú á dögum höfum við yfirlætislegt viðhorf til formanna og notagildis þeirra; það er eins og þau séu ætluð til nokkurs konar heimabruks, til skrauts. Við þörfnumst nýrrar tilfinningar fyrir krafti til þess að endurmeta stöðu okkar í heiminum. Enn sem komið er vantar okkur orð, við erum alveg orðlaus. Þegar maður rýnir til dæmis í umræður á þjóðþinginu kemur í ljós að þær byggjast eingöngu á forsendum og staðtölum sem er vonlaust að sannreyna.

Samræðurnar eru stöðugt milli orða og talna. Þetta er broðalegur Babelsturn sem felur sig bak við list sem líkist sífellt meir bönnun. Ef maður byrjar að breyta merkingu orðanna svo að þau merki eitthvað í samræmi við vitundina þá þarf líka að dýpka og sýna tækið, líffærið, rýmið sem maður notar, og tengsl þeirra við vitundina. Hún á sér bliðstæðu í sjónfræðinni. Við höfum misskýra vitund um nýja þekkingu.

Felix:

Gallinn við þetta er sá að ef við sjáum vitundina fyrir okkur sem sjónræna skipan gefur það til kynna að til séu fyrirfram-ákveðnir hlutir, að vitundin sé þegar komin til sögunnar. Væri ekki hægt að hugsa sér hana á annan hátt, með því að finna hana upp, á svipaðan hátt og núna eru fundnar upp

nýjar sameindir í efnalíffræði eða nýir orkugjafar sem ekki voru til áður? Með öðrum orðum: Finnst þér að þessi „tök“ á hlutunum þurfi endilega að vera þolandi viðhorf? Er ekki um að ræða að sýna gerandi, skapandi viðhorf?

Matta:

Jú, skapandi viðhorf. Þessu tæki sem við minntumst á mætti líkja við æxlun: maður frjóvgar. Það tengist bugmyndinni um eggjarými. Hugsum okkur staðinn þar sem þekkingin birtist eins og atburðinn þegar sæðisfruma kemst inn í egg.

Í þessu rými eggins eru mismunandi skeið sem þyrfti að lýsa sjónrænt, ýmist sem annars konar birtu, nýjum titringi í rýminu eða nýjum straumum sem flæða inn og koma því sem fyrir er úr jafnvægi á sama hátt og þegar mannskepnan verður æxlunarfús og konan líkleg til þess að frjóvgast.

Á öðrum skeiðum er allt blutlaust og óvirkt andstætt þeim tímum þegar háflæði gengur yfir og keyrir allt um koll. En til þess að taka eftir þessu er nauðsynlegt að öðlast meðvitund um það sem gerist í eggjarýminu, færa það yfir á vettvang meðvitundarinnar.

Felix:

Eins og nokkurs konar stjórnun á þessu ferli.

Matta:

Eggjalegt.

Felix:

Eggjalegt eða opið?

Matta:

Opið og eggjalegt að því leytinu til að þekking kemur við

og frjóvgar á eðlilegan hátt. Í skynjun þessara fyrirbæra er mismunandi sterk vitund miðað við kosmískar aðstæður. Þetta er ekki vél, þetta er samfellt líf. Það er ekki um að ræða orku sem kemur með rafmagni, raforku gegnum innstungu. Þessi orka sem ég er að tala um er meðvitund í sjálfri sér.

Felix:

Mig langar til að spyrja þig nokkurra spurninga. Einkum tveggja. Í fyrsta lagi: Maður skynjar breytingu í þeim myndum sem þú hefur verið að gera um nokkurt skeið. Það er eins og þú hafir þverrandi áhuga á þekktanlegum fígúrum og virðist einbeita þér fremur að rýminu sem orkusviði þar sem ríkja orkukjarnar sem þú kallar eggjarými. Það er líkt og gjörvallur myndflöturinn sé að störfum og ekki lengur ákvörðuð tengsl og átök milli fígúra innan afmarkaðs ramma.

Gætirðu sagt mér hvað þessi syrpa sem þú málaðir á svartan flöt á að fyrirstilla? — Þessi pastellitaverk með eldingum, rauðum ljósum, formum sem minna á trefjar, fígúrum sem maður veit ekki hvort eru menn eða úr dýra- eða jurta- ríkinu vegna þess að þær renna alveg saman við myndsviðið.

Matta:

Þú veist að það er langt síðan ég byrjaði að tala um svarta birtu. Það tengist alfyrrstu verkum mínum sem ég kallaði „sálrænar formmyndanir“.

Um þessar mundir er ég að búa til formmyndanir þar sem raunveruleikinn er innofinn. Þetta kemur hjá mér eins og eldgos. Þessir blutir birtast mér! Þetta er kraftbirting! Það mætti líkja þessum myndum við fóstur. Við erum í þvílíku bugtakatómi að við verðum að fylgja hverjum blut til uppbafs síns, til alfyrrsta votts um sjálfstæða tilveru. Tréð er þá trjáfóstur.

Felix:

Áður en einstaklingstilveran og formin koma fram?

Matta:

Já. Á sama hátt og lögð eru drög að þeim í eggjarýminu frá og með æxluninni. Við nálgumst blutina á skáldlegan hátt með því að spyrja okkur hvort við getum ekki fundið

upp list sem tengist fyrsta lífsmarkinu. Þetta getur ekki annað en skerpt skynjun okkar á blutunum, auðgað orðasforða okkar og gert okkur kleift að mynda annars konar líkingar. En þú mátt ekki balda að hér sé um að ræða neins konar stefnuskrá af minni hálfu. Mér birtist þetta. Ég hef ekki bara ábuga á að mála þetta, það er fyrirbærið sjálft sem ég hef mestan ábuga á.

Felix:

Þá er komið að annarri spurningu minni. Myndir þínar eru í stuttu máli ekki eftirlíkingar-list, þeim er ekki ætlað að sýna þér eða öðrum ákveðna hluti; þetta er heldur ekki list sem einbeitir sér að vangaveltum um hugtök, heldur er þetta tilraunastarfsemi sem leiðir í ljós viðmið sem annars kæmu ekki fram.

Matta:

En það kemur samt fram vilji til sviðssetningar, einhver ofsafengin löngun til að finna möguleika á að sýna vitundina, finna „vitundarlag“ eins og landslag sem kæmi í staðinn fyrir þær birtingarmyndir sem við notum til þess að lýsa vitundinni, fanga þess rýmis sem Evklíð gerði grein fyrir.

Felix:

Þessi svarti myndgrunnur leiðir hugann að hinu lokaða rými í tilraun Wilsons þar sem öreindir rekast á. Það er eins og þú sért að reyna að hengja upp ákveðna fígúru vitundarinnar til þess að rannsaka ferilbrautir öreindanna.

Matta:

Þannig vinnur sá sem er að rannsaka líf öreindanna. En hann er yfirleitt eingöngu að fást við að mæla, ekki að bera kennsl á hver er hvað. Ef hann væri í bamslausri leit að list, væri að leita þess hvernig á að ná tökum á lífinu sjálfu, þá yrði hann á vissan hátt smitberi. Það er ekki hægt að hugsa sér þann eldmód sem gjarnan er kölluð „fegurð“ ef maður er ekki sjálfur smíðaður, dreginn áfram af lífinu. Það sama á við um tónlist. En í báðum tilfellum er algengast að menn setji allt undir sama batt og festi á hann merkimiðann „fegurð“. Þó gildir reyndar

annað um tónlistina af því að hún fer á líkamlegri bátt gegnum okkur. Frammi fyrir list sem reynir að ná tökum á blutunum verðum við sjálf að búa til tónlistina innra með okkur. Það fer eftir ástandi vitundar hvers og eins hvort úr því verða símfónur eða lítil flautusóló. Þessi starfsemi miðar að því að koma gangverki vitundarinnar af stað með því að beita sjóninni.

Felix:

Mér finnst fremur hægt að líkja þessu við kristal en sviðssetningu; lifandi skipulag sem getur leyst úr læðingi lífrænt ferli fyrir þann sem málar og þann sem skoðar, kallað fram skapandi eigindir sem hvetja til vitundar.

Matta:

Ögrun, áreiti sem virkjar greind og ímyndunarafl sem beita má í daglegu lífi af fimi, tilfinningu og frumleika. Greind og virkt ímyndunarafl sem taka eftir tilviljana-kenndum raunveruleikanum.

Felix:

En þetta tré úr bronsi, hvað er hægt að segja um það?

Matta:

Það verður sýnt í næsta mánuði. Ég kalla það ERAMEN (alltaf stafurinn e!). Við ættum að taka fyrsta skrefið í áttina að því sem vex innra með okkur með því að styðjast við lífið, þá tilveru sem vitundin skapar. Ef við líkjum því sem vex innra með okkur við tré mundum við átta okkur á því að þetta er ekki bókfærslublað þar sem þekkingin er færð inn og út, eitthvað sem við innbyrðum án þess að bera fram spurningar.

Þessi þekking er þarna eins og næring fyrir allt það sem vex innra með okkur áður en við hverfum án þess að bafa fengið tíma til þess að vera fullkomlega mennsk. Stundum finnst mér eins og málarar byrji að vinna eins og

menn taka vígslu, byrji bara og spyrji sig ekki neinna spurninga.

Felix:

Marcel Duchamp hefur skrifað eina setningu um þig. Þetta var árið 1940: „Matta er ennþá ungur en hann er djúpskyggnasti málari sinnar kynslóðar.“ Hvað finnst þér um þetta?

Matta:

Þetta kemur kannski til af því að ég fékk ábuga á lykilverki hans, Leið mærinna til brúðarinnar. Ég hafði þá ekki gert mér grein fyrir því að eggjarýmið mitt var þegar mótað. Á þessum tíma hafði ég ekki þróað neitt þá hugmynd. Það tók mig fimmtíu ár að sjá blutina öðruvísi. Í þessu verki er Duchamp ekki sérstaklega að fást við það viðfangsefni. Þetta er verk sem mætti til dæmis tengja við fútúrismann. En samt er vitundin vöknuð um nauðsyn þess að umbylta hugtakinu list til þess að listin sjálf verði nokkurs konar Pandóruskrín.

Felix:

Þið Marcel Duchamp og myndbreytingaskeið ykkar, — ég tel þetta vera þróunarferli, ferli sem á sér hvorki upphaf, endi né kennileiti. Það sem er að verki í myndverkum þínum kemur líka við sögu í því sem hendir þig, í lífi þínu, tilfinningum og hugsanlega líka lífi og tilfinningum þeirra sem horfa á myndirnar. Þetta er ferli sem tengist X mörgum þáttum, og er eins og abstrakt gangverk sem fer af stað.

Matta:

Já, og ætti að vera bliðstæð ritun tónlistar. Nema að það sem um er að ræða eru ekki tónar heldur vitundin. Þetta færir vitundinni seríu af bljóðfærum.

Felix:

Þetta er fjöhljóma huglægni, ef svo mætti segja?

Matta:

Já og einnig kosmísk.

Felix:

Sem sagt: Ekki bara mannleg tengsl og geðhrif heldur alls

kyns spennutengsl.

Matta:

Á tímabili kölluðum við þetta „stökkbreytingu eiginleikanna“. Við færumst af einu vitundarsviði á annað.

Felix:

Hefur þér stundum fundist þú vera aleinn í vinnuaðferðum þínum og lífi?

Matta:

Alltaf. En það er örlagablutskipti mitt — í grískri merkingu orðanna. Ég fæddist í baskneskum minni blutabópi í Chile, á hjara veraldar. Þar vita menn ekki alveg í hvað þeir eiga að grípa til þess að vakna til vitundar. Samfélagið var ekki til nema innan þessar basknesku aðalsstéttar sem lifði í einangrun.

Felix:

Eru þeir ekki svolítið klikkaðir þessir Baskar?

Matta:

Ég hugsa að þeir séu svo einangraðir, aðskildir frá öðrum af því að þeir vilja lifa í einangrun, að heimurinn geti einmitt kallað þá „klikkaða“. Í samfélagi þeirra gilda strangar reglur feðraveldis. Afí annars manns, hvað þá þinn eigin, getur skipt sér af lífi þínu. Og allt lýtur þessum aga, virðingu og valdi eins og fyrir þúsund árum.

Ég get tæplega sagt að ég þekki Chile vegna þess að ég hef sjaldan komið út fyrir þetta gettó.

Felix:

Baskneska gettóíð í Chile?

Matta:

Já. Það erum við sem köllum það þessu nafni. Þessum mönnum tókst að byggja upp samfélag þar sem þeir voru forréttindastéttin. Þeir keyptu mikið land af því að þeir

unnu meira en aðrir og voru ekki eins miklir ævintýramenn. Þeir mynduðu þarna nýlendu einungis með þeirri ákvörðun að setjast þarna að, eins og Grikkir gerðu annars staðar. Ég held að megi segja að svona hafi þetta gengið lengi vel í Argentínu og Chile.

Sem sagt: Í þessari fjarlægju nýlendu vissi ég ekkert hvernig ég ætti að rækta „vitundina um að vera meðvitaður“ og sömuleiðs trúlega ákveðna löngun til að verða listamaður. Ég byrjaði þess vegna að beita ýmsum abstrakt fyrirbærum sem fundu sér fyrst farveg í trú og guðrækni. Svo fór ég í arkitektanám og lærði þar að skipa blutum niður og setja ekki allt í sömu skúffuna; lærði hagnýt vinnubrögð.

Felix:

Hvar lærðir þú arkitektúr?

Matta:

Ég byrjaði í Chile og lauk námi hér í Frakklandi.

Felix:

Þú talaðir um þetta Baskasamfélag sem hafði slitið tengslin við þjóðfélagið, en þú raufst svo sjálfur tengslin við þetta samfélag. Það var nokkurs konar tengslarof við tengslarof.

Matta:

Algjör tengslarof! Og svo bélt ég því áfram, rauf tengslin við súrrealistana og reyndar líka við sjálfan mig! Ég hef stöðugt verið að rjúfa tengsl. Þess vegna er það sem ég segi að það er ekki ég sem hef gert þessar myndir.

Felix:

Geturðu skýrt það út á hvaða hátt þessar stóru myndir með svarta grunninn sem þú ert að vinna að núna eru tengslarof?

Matta:

Þær eru kraftbirting. Og svo er þar að verki bugmyndin um eggjarými. Ef þú byrjar á því að bugsa þér vitundina í þessu eggjarými myndast djúp þögn og allt í einu fer í gang einhver hvöt og svo kollvarpast allt saman; það verður kraftbirting og fæðing. Fæðingar verða með

sveiflukennendum bætti. Það á líka við um vitundina, því bún fæðir líka. Hér komum við að tímanum fyrir fæðingu, eggstiginu. Nánar til tekið formgerð og kringumstæðum eggs sem bíður eftir að frjóvgast og síðar að fæða af sér. Ég stýðst við þetta rými vegna þess að það er mjög frábrugðið rými samkvæmt kenningum Evklíðs, sem hefur orðið grunnur skilnings manna á því hvað greind er. Á þennan hátt er hér um rof að ræða, kraftbirtingu . . . Þetta minnir á blettinn sem Leonardo da Vinci talaði um. Ég túlka þennan blett. Leonardo sagði að það ætti ekki að ganga út frá hvítu blaði heldur rakabletti á vegg. Lína sem dregin er á blað, bún er nokkuð sem er „þegar vitað“. Sé á hinn bóginn gengið út frá blettinum fer maður brátt að sjá ofsjónir, ljón, dúfur eða eitthvað úr draumabeimi sem kemur fram og afbjúpar innra líf sem maður var ekki meðvitaður um. Og alltaf vel ég form sem ég þekki ekki.

Felix:

Margföldun, ferli og svo framvegis . . . , alltaf sömu atriðin.

Matta:

Hér er um að ræða breytingu á ofskynjanavirkninni, ég fór að sjá aðra bluti í blettinum. Þetta gerðist fjórum–fimm sinnum meðan á verkinu stóð . . .

Felix:

Geturðu gert nánari grein fyrir þeim?

Matta:

Í fyrsta skipti var það þegar fram komu logar, eins og eldur brynni á svarta grunnfletinum. Einvers konar formmyndun laga.

Felix:

Hvenær var þetta?

Matta:

Það var árið 1938. Síðan komu fram einvers konar tré, gleymt landslag sem ég kallaði Jörðin er maður. Það var árið 1942. Og svo gerðist það um 1944–45 að fram komu

nokkurs konar persónur eða tótemstólpar sem ég kallaði Meðverur, sundurtættar fígúrur. Þetta var í lok stríðsins. Þessar verur minntu á tréskurðarmyndir fornmanna í bellunum við Lascaux og Altamira, sem voru að gera ýmislegt sem við þekkjum ekki. Þetta leiddi bugann líka að frumstæðri list á Nýju-Gíneu og Nýja-Írlandi. Ég fór að tengjast frumstæðri list æ meir í verkum mínum.

Felix:

Var um að ræða nokkurs konar samruna?

Matta:

Já, en hver og einn hélt samt sínum séreinkennum. Leikstjórinn sem gerði Stjörnustríð, George Lucas, kvikmyndaði atriði þar sem fólk af mjög ólíkum toga bittist á bar. Hann sagði Chris Marker að hann hafi byggt þetta atriði á mynd sem hann sá eftir mig í Bandaríkjunum. Svo fóru blutirnir að lokast smám saman aftur og á endanum varð allt svart, kringum 1950 eða þar um bil. Ég var kominn meira út í skreytilist. Þessar verur urðu æ líkari mannverum. Svo fóru blutirnir aftur að þróast og breytast í einvers konar svartleitan gróður. Á þeim tíma fór ég að vinna að verkum sem ég kallaði Rými tegundarinnar og reyndi að finna viðmiðanir sem væru sambærilegar við and-evklíðska rúmfræði.

Felix:

Eru þesar myndir ekki í New York?

Matta:

Nokkrar jú, en flestar eru í París. Þetta tímabil stóð frá 1958 til 1963. Þá hófst ég banda við að mála risavaxnar myndir þar sem saman var kominn alls kyns myndforði. Loks kom fram nýlega aftur þetta ofskynjanaminni í myndunum.

Felix:

Var það 1986?

Matta:

Já, 1985–86. Það verður reyndar að snúa bugmyndinni

við. Það er ofskynjunarlesturinn sem breyttist. Blettirnir eru áfram blettir. Það er viðfangsefnið sem breyttist eins og hjá börnum sem sjá ljón eða strætisvagna í teikningum. Þegar þau verða stærri sjá þau trúlega blóm í þeim, og svo framvegis. Þessi ofskynjanabugsun finnst mér mjög ábugaverð. Ég skrifaði smátæxta fyrir bók Max Ernsts um þetta efni á árunum 1940–44, bók um hans eigin myndverk. Ég kallaði þetta ekki „ballucination“ á ensku — ofskynjanir, heldur „bellucination“ — hell er víti, árstíð í víti. Með því einu að breyta a í e tengirðu þetta martraðarfyrirbæri við víti.

Matta:

Oft missir maður af fólki. Núna til dæmis gæti ég átt mjög vingott við André Breton. Það væri erfiðara með Le Corbusier. Ég átti mjög góðar stundir með Picasso, við blógum mikið; hann var mjög þægilegur. Hann var einbvern veginn mjög málaralegur og það sem vakti ábuga minn í fari hans var þessi Rabelais-blið á bonum, dálítið klikkuð.

Felix:

Picasso er málari formanna!

Matta:

Já. Hjá bonum er grunnurinn mannslíkaminn nakinn. Hann fann upp ýmislegt í tengslum við augu, nef, rass . .

Felix:

Hjá þér eru formin hins vegar alls ekki augljós!

Matta:

Þetta eru annars konar form, ekki bara þekkt form!

Felix:

Picasso byggði upp form sem hafa þegar kristallast en þú ert fremur að leita formum sem eru sjálf að leita að formi. Formmyndun.

Matta:

Picasso setur þetta bins vegar allt upp inni í ferbyrindum ramma.

Felix:

Þú hefur gert þrívíð verk, mikið af skúlptúrum . . .

Matta:

Þetta eru myndbyggingar. Samkvæmt hefðinni eru þessir blettir uppbyggðir. Maður væri algjörlega glataður ef ekki kæmi til þessi bygging sem leiðir mann út úr algjörri ringulreið. Þetta gefur myndinni næstum því bljómrænan takt. Margir borfa á þessa mynd án þess að skilja hvað þetta er en hafa það samt á tilfinningunni að hún sé nátengd raunveruleikanum.

Felix:

Það er líka í henni fölsk mynddýpt!

Matta:

Já. Það er einfeldningslegt en óbjákvæmilegt: til þess að miðla bugmynd um tímann verður maður að setja upp viðmið sem tengjast „lengra burtu“ og „nær“, þótt þetta sé ekki annað en ófullkomleiki tungumálsins. Er hægt að segja að nýfætt barn sé „langt í burtu“ og ég sé „nærri“? Já, það er hægt að segja það.

Felix:

Ég ætlaði einmitt að spyrja þig um þetta efni. Þegar form eru vel uppbyggð, jafnvel þótt menn leiki sér með þau og skipi þeim til dæmis í kúbískt fjarvíddarsamhengi, þá eru formin áfram tengd fyrra samhengi, rými og tíma sem eru þarna til þess að taka við þeim. Á hinn bóginn virðist mér að í þínum verkum búi hvert einasta form yfir eigin tíma. Út frá þessu finnst mér vera hægt að tala um ferli. Ég biðst afsökunar á því að nota svolítið hátimbrað orðfæri en hér

er um að ræða skyndilega og harkalega eldingartvístrun forma í smáeiningar þar sem formin reyna að sýna hvað í þeim býr á leið sinni í fyrra horf. Þetta minnir mig á kvikmynd Jeans Vigos, *Núll í hegðun*, þar sem skotið er inn örstuttu myndskleiði af leikstjóranum að gretta sig, og síðan heldur atriðið áfram eins og ekkert hafi í skorist.

Matta:

Þessi bugmynd gæti komið sér vel í vangaveltum okkar um það hvernig á að sýna vitundina og starf bennar; vitundin verður einmitt fyrir skyndiáreiti af þessum toga. Ný þekking ræðst til dæmis inn á vettvang bennar og hún kemst í uppám, en svo meltir hún og verður aftur róleg og tilbúin að verða fyrir áreiti frá enn nýrri þekkingu.

Felix:

Þannig starfar vitundin til dæmis í draumi, hjá börnum, í tali frumstæðra þjóða, undir áhrifum eiturlyfja, í ljóðlistinni og við geðbilun . . . Þetta er afar flókið samspil greindar og viðkvæmni þar sem allt getur hrunið og glatast á sekúndubroti.

Matta:

Ef við gætum náð tökum á þessu öllu þá væri bægt að skilja þessa atburði, þess háttar reynslu. Það fer eftir bæfni vitundar hvers og eins hvernig hann nærast á þekkingunni og vinsar úr henni sannleikann um það sem kemur fyrir. Það væri bægt að raða saman mikilvægum blutum um virkni vitundarinnar. Ef maður einbeitti sér að því að kafa djúpt ofan í þessa bluti, ef mikill fjöldi manna einbeitti sér að þessum blutum, þá mundi ugglaut koma mjög mikið út úr þessu; þetta yrði nokkurs konar endurfæðing, renaissance.

Viðtalið skrifaði Felix Guattari í aprílmánuði 1987.

Kom fyrst í tímaritinu Chimère.

Innra raunsæi

Leonardo da Vinci sagði: „La pittura é cosa mentale.“ Tunglið var lengi vel tákn um þetta „cosa mentale“ og nú á dögum er það tákn um „cosa tecnologica“. Áhugi Leonardos á þessum „huglægu hlutum“ beindist jafnframt að tæknilegum atriðum. Menn hafa verið svo uppteknir af þessari áherslu hans á tæknina að hinn huglægi hlutur hefur fallið í skuggann og gert Leonardo að einhvers konar tæknidraug.

Það er því nauðsynlegt að endurmeta verk Leonardos da Vinci út frá þessum huglæga hlut.

Það er að segja hvernig menn *skapa til þess að sjá*.

Hvar gerist hinn huglægi atburður?

Hvernig er unnt að ná tökum á þessum huglæga atburði til þess að gera grein fyrir uppsprettu raunveruleikans og flutningi hans yfir í tungumálið?

Ég hef fyrir löngu gert mér grein fyrir tilvist innri raunveru sem gæti verið innra eðli eða náttúra. Ytri raunvera speglast í henni og gerir huganum kleift að gera sér mynd, hugmynd, og í framhaldi af því er það hugsun tungumálsins sem formgerir hana og býr til tengsl sem eru grunnur tjáskipta. Það fer eftir hæfni lesandans hvaða raunveruskyn hann fær út úr þessu.

Öldum saman, alveg frá upphafi vega, hafa menn litið svo á að þetta samsafn hugmynda sem mótar tilfinningu okkar fyrir raunveruleikanum sé föst stærð, algild og óbreytanleg. Þessi hugsunarháttur virkar eins og hemill; allt stöðvast.

Frelsun hugarfarsins, umbylting í þeim aðferðum sem við beitum við að nálgast veröldina, er óhjákvæmileg ef við ætlum að ná einhverjum árangri í sambandi við mannleg samskipti.

Ég held að það sé mögulegt að virkja áhuga almennings og

setja upp áætlun um að frelsa hugarfarið. Þá er ég ekki að tala um flóttu inn í einhvern ævintýraheim heldur stofnun andspyrnuhreyfingar hugans sem mundi reyna af öllu afli að gera sér nýjar hugmyndir um eðli náttúrunnar, en við höfum kynnst henni með dýpri aðferðum en þeim sem beitt er með berum augum. Ég nota því hugtakið „innra raunsæi“ vegna þess að forskeytin „ofur“ og „yfir“ hafa oft verið misnotuð: *ofur-menni, yfir-náttúrulegur*.

Hluti raunveruleikans sést alls ekki með berum augum og fer þess vegna fram hjá því sem kallað er auga, það sem sér, það sem sendir umsvifalaus boð til skynjunarinnar.

Innra raunsæi snertir ýmsa óræða hluti sem hafa bein áhrif á skynjunina, gegnum hugmynd sem er síðan breytt í tungumál.

Reynið því að svara á skapandi hátt; með því að virkja kraft vakningar í lífi ykkar og breytni.

Vakning í nýrri merkingu; að skynja og nema augnablikið sem nýja heild (*ofur-vakning, innri vakning*). En þetta augnablik, sérhvert augnablik, er frelsun augnabliksins, „feikngerving“ þess. Það er einmitt á því augnabliki sem hugmyndin um ofur-raunsæi verður til og þessi hugmynd afhjúpar að meira og minna leyti allar þær kringumstæður sem koma við sögu á þessu eina augnabliki.

Þessi hugmynd verður að afhjúpa kringumstæður, alls staðar þar sem raunveruleikinn og hugsunin mætast; ná tökum á heiminum.

Og lesa hið ósýnilega

Hvernig getur upprunalegt, raunsætt og meðvitað hugtak náð yfir háspekina?

Háspekileg menning fælist í að vekja upp allt sem ekki hefur enn fengið nafn og hugsá sér rými sem ekki lyti lögmálum Evklíðs, þar sem saman yxi jarðnesk meðvitund okkar og alhiminsins.

Er þetta löngun manns sem horfir á nakinn næturhimininn sem er þögull á daginn?

Jafnvel náttúran er þögul í huga þess sem ekki kann að sjá hið ósýnilega. Tungumál efnisins er formfræðilegt tunguhaft þeirrar tungu sem talar með munninum.

Ég vil koss frá þeim munni á minn eigin munn.

Tungumál útleðar, tungumál þess landræka, er hin háspekilega tunga.

Ögrun að tala með augunum og lesa hið ósýnilega.

Myndkjörband — hljómandi mynd

Það var í Rannsóknarmiðstöð sólarorkunnar í London árið 1978 sem Matta sá í fyrsta skipti „paint-box“ sem fékk hann til að hugsa.

Árið 1985 fann hann upp grafískt litaspjald og reyndi að láta það virka formyndunarfræðilega.

Á þeim fimmtán klukkutímum sem hann vann við það gerði hann syrpu af myndböndum sem sýnd voru á Tvíæringnum í Fenejum 1989.

Í Belfort sýnir hann þetta „verk í vinnslu“ sem kalla mætti MYNDKJÖRBAND, HLJÓMANDI MYND (Tillaga að aðferð til þess að uppgötva hvernig mannshugurinn starfar) . . . og biðst forláts.

Upp upp sálir ykkar, þjóðfélagsþegnar . . .

Flug eldfjallsins (hjartahraun) 4 mín. 40 sek.

Laufblöðin 1 mín. 10 sek.

F.N. 5 mín. 30 sek.

Hjólið 1 mín.

Sjálfsdýnamór 2 mín. 20 sek.

Leikhúsið 1 mín. 10 sek.

Líkamsljós 3 mín.

Hjartað 3 mín.

Skáldið 0 mín. 40 sek.

Dagurinn er banatilræði

Hvaða sameign eiga allir á einum og sama deginum fyrir utan sólina og stjörnurnar? Eins og Ódysseifur vaknar maður, borðar, gengur, heldur áfram; þetta eru nokkurs konar veiðar.

Á leiðinni hittir maður aðra, bregst fimlega við aðstæðum eða lendir í fórnarlambsstellingum; það er hægt að gera sér grein fyrir áfallahættunni að meira eða minna leyti.

Enn loka draumurinn og nóttin hringnum.

Um leið og maður fer út er maður í hættu: dagurinn er banatilræði. Lífið eða eggid?

Eigi að mæla rýmið þarf að finna staðalmetra. Eigi að mæla tímann er dagurinn eina mælieiningin; ekki tuttugu og fjögurra tíma sólarhringurinn heldur dagurinn sem banatilræði, ógnun, hætta.

Heimurinn gefur þér kosti og leggur þig í hættu. Vitundin vaknar með áfallahættunni. Hver einstaklingur, allt mannlegt líf skorar sig sjálft á hólm, skorar heiminn á hólm.

Ég fæddist til þess að taka bremsurnar af himninum.

Úti í náttúrunni
nærir döggin allt
við dagrenningu
Leyfðu vitund þinni
að verða eins

Við verðum að reyna að ná því sem er bak við yfirborðið. Lífið er ekki allt í mannsmynd, það er líka stórfurðulegar athafnir, líkingar, eldingar af orku, ástúð og losta.

Samfélagið er náttúruþyrirbæri á sama hátt og botngróður í skógi, landakort þess.

Glundroðageimur

Og ef ég kallaði hann ást
Skrifaði öskur hans
Ódysshaf
Myndunarfræðin Fljótt
Allir þessir hraðar
Á þessum eyjum á þessum stöðuvötnum
Ég kynntist hamingjusömum styrjöldum
Blómum
Þú sem eitt sinn sigraðir traustan huga minn
Ég myndbreyti þér
Hugboð
Þessi ramma lykt af fjöldanum
Hinn hlutur hlutanna
Auga minnisins
Gamli glundroðageimur
Hugmyndir tígrisrífa hver aðra á hol
Eins og múgurinn þessi bestía
Meðan blóðið hljómar
Samtenging skógar og rottu
Og sjávarmóðurástar
Ég mundi segja að það sé vindurinn
Samtenging við endalokin
Mannmóðir
Faðir ekki deigan síga
Hinir ósýni-sigrandi þínir horfa á
Gerðu við hvítu perluna þína
Horfðu í augu hennar
Hönd þín í hennar
Hún var dögg
Gömul lífvera í nýju hafi
Á barmi holu sem þeir ætla að fylla
Lærðu að sjá Hina gegnsæju
Lærið að hlusta á sagnir og atviksorð
Kremdu lófatak Landkönnuðarins
Hann gerir hugann geislavirkan banvænan
Vera á leiksýningu
Í höfði annars

Fara upp á svið
Verða tónlist hans
Breytast í breytingum vorrar breytilegrar persónu
Tengjast samhengi hugmyndanna
Vera í frjálsri hugsun
Augn-vera
Lojoser
Skeldýrið mitt
Vaknaðu í djúpi sögu þinnar
Lifðu ekki eftir máli
Klæðskeri eymdar
Og sjónarmiða
Sem liggja í bleyti
Þar er lítið af sól
Hinir hugljómuðu hvaðan kemur innra ljósið
Augn-hvar
Mannmóðirin með hryggð í hjarta
Hönd mín leitar að sál þinni
Líkt og í draum-Evu
Snemma morguns á hinum mikla degi

19. desember 1973

Vitnisberar mannkynsins

Öll þessi vitni um aðrar minningar bera merki um iðnteikningaform og minna okkur á uppruna listarinnar, upprunalegar myndir, ekki frumlegar.

Minnið er þroskaður ávöxtur, eins og fortíð okkar, nútíð og framtíð.

Lestu það enn fyrir sjálfan þig, ennþá.

Keramik, breyting jarðvegs í stein, breyting jarðar í brons, er saga um líkamlega glímu.

Til þess að himinninn geti verið viss um jörðina kom elding eins og teningum væri kastað, umturnaði beinahrúgunum og gaf trylltri leðju mannlegt yfirbragð og blóðið spratt upp.

Ég sé manggervingu sem endaði í krossi með fyrirlitningarsvip á andlitinu; mannsmyndin opnast og klappar til vinstri og hægri fyrir löngun sem er falin í líkamanum, *höllinni*, gjöf himinsins. Grimmur skaltu finna upp formræði sem nær umhverfis jörðina eins og úthöfin, form sem segja sögu mannsins eins og ókyrrð í hjarðsálinni.

Alltaf er tegundin reiðubúin að létta akkerum og ferðast óravegu þangað sem stjórnur ríkja og náttúruhamfarir, en samt er hún umkringd gegnsæjum vitnum. Eins og hljóðfæri draga þau sögu liðinna stórátaka saman í píramída.

Þannig segir hvert vitni frá *erreros* tegundarinnar sem það hefur sjálft kynnst.

Mynd af hverjum einstaklingi sem er liður í einstökum erfðafræðilegum spíral

Það er augljóst að ég er að leita að lífs- og heimskorti, ekki sem listmálari, heldur á sama hátt og „Locus Solus“ eftir Raymond Roussel.

Hvernig er hægt að sjá fyrir sér hið raunverulega líf, hvar náum við sambandi við okkar eigið sjálf?

Hver er þessi Ég?

Allt er í samræmi við vinnu mína undanfarið.

Hugtak formmyndunarfræði, vitundar okkar um sögnina að lifa.

Hvar erum við innan um allar þessar tegundir og menningareiningar sem stækka okkur?

Vöxtur vitundar okkar er brennidepill ljóðlistarinnar.

Menn halda að ég sé fæddur

Ég sé að ég fæddist í heimi sæðis og eggja
sem breytast eins og ég sjálfur
í grænku, jurtir og fugla, með sveppi
blóm og fiðrildi allt um kring.

Í ávöxtum og fiðurfé er allt stöðugt að breytast
jafnt og í mér
og heimurinn matreiðir þetta allt og hakkar það í sig.
Þessi hakkandi heimur umlykur okkur
umbúðum sínum,
hvert og eitt okkar nýtur bestu geymsluskilyrða.

Og hér andæfir vitund mín og gerir uppreisn
í leit sinni að lífi, ósýnilegum kröftum
sem knýr áfram eggid og sæðið sem ég finn fyrir
núna í sjálfum mér eins og manni til þess að
alheimssöngur OGSINS í hverjum hlut megi hljóma.

Hver og einn bætir dagsetningum við sjálfsævisöguna; andlitum, sársauka,
gleði sem hanga í greinum
þessa heimstrés sem stöðugt vex og breytist,
en eins og öll tré mun það enda á gleðibáli
og ég teikna orð með ösku þess
til þess að nefna þá óþekktu krafta sem búa í okkur.

12. mars 1994

Menningarmálanefnd Reykjavíkur/*The Cultural Committee of the City of Reykjavík:*

Guðrún Jónsdóttir, formaður/*chair*

Guðrún Ágústsdóttir

Helgi Pétursson

Inga Jóna Þórðardóttir

Jóna Gróa Sigurðardóttir

Tryggvi Baldvinsson

Þór Vigfússon

Forstöðumaður Kjarvalsstaða/*Director of Kjarvalsstaðir — The Reykjavík Municipal Art Museum:*

Gunnar B. Kvaran

Þýðandi sýningarskrár/*Translator:*

Sigurður Pálsson

Yfirlestur handrita/*Proofreading and editing:*

Mörður Árnason

Hönnun sýningarskrár/*Catalogue design:*

Þorbjörg Br. Gunnarsdóttir

Umsjón með gerð sýningarskrár/*Catalogue production:*

Anna Friðbertsdóttir

Þorbjörg Br. Gunnarsdóttir

Skeyting og filmuvinnsla/*Colour separation and montage:*

Grafík hf.

Prentun og bókbund/*Printing and bookbinding:*

Grafík hf.

© KJARVALSSTAÐIR

Listasafn Reykjavíkur

Reykjavík Municipal Art Museum

ÍÍÍ KJARVALSSTADIR Listasafn Reykjavíkur — MATTA — september-október 1996

ISBN 9979-874-72-4